



DE LA ARCA LUI NOE – LA ARCA POEZIEI (Jurnal de Armenia. 18-28 octombrie 2011)

18 octombrie

Acum două săptămâni, colegul armean Ghevorg Ghilanț (ne-am cunoscut în prima decadă a lunii trecute, în Crimeea, la Koktebel) mă întreba, *via mail*, dacă nu sunt invitat, toamna aceasta, în Armenia. Doar atât, fără să dea detalii. Întru aflarea posibilei dezlegări a misterului întrebării cu răspunsul în suspensie, prind eu „a răscoli” prin internet, căutând posibile repere, evenimente ce ar motiva discreta ispitire a amicului și chiar găsesc un eventual – presupun – punct de pornire: în jurul datei de 23 octombrie, la Erevan va avea loc întrunirea editorilor și traducătorilor din CSI și Țările Baltice. Ei bine, nu cred să figureze și numele meu printre cele ale invitaților. Pentru că, mai acum câțiva ani, în Armenia s-a ținut un simpozion al traducătorilor, pentru care diriguitorii de la USM au recomandat vreo 5-6 inși, dintre care doar unul sau, cel mult doi, aveau ce căuta acolo. Însă umila mea persoană, care a tradus și traduce mii de pagini din literatura universală, care a elaborat antologia traducerii în Basarabia pe durata a unui secol, care... ei bine, eu nu am fost delegat nici la prima, nici la cea de-a doua întrunire de atare speță. Ce să zici?... Pur și simplu, mi-am luat de-o grijă...

Numai că acea grijă (...luată), transformată într-o *cvasiveste* bună mă găsește la Suceava. Și de data aceasta, Ghevorg o ia pe departe, dar totuși ceva mai aproape de subiectul-incognito, spunându-mi că, inițial, nu s-a hotărât să dezvăluie detalii, până în momentul când avea să se decidă ceva concret. Se gândea că putea fi târziu deja, însă parcă se luminase: în Armenia urmează să „plutească” „Arca literară”, un proiect european, susținut de „German Literaturwerkstatt” care, de altfel, acum zece ani, a finanțat „Expresul literar 2000”. Concluzia colegului era simplă și... abruptă: dacă dorești să vii în Armenia în perioada 19-28 octombrie, expediază de urgență copia scanată a pașaportului, un CV în engleză, o fotografie. Păi, zic-răspund: dragă Ghevorg, azi e 11 octombrie, mă aflu la manifestările legate de 70 de ani ai revistei „Bucovina literară” (Suceava, Cernăuți), iar la Chișinău, de unde aș putea trimite cele solicitate, nu mă întorc decât pe 15 octombrie. Cred că ratez șansa...

În fine, revenind acasă, expediez totuși cele solicitate. 16 e duminică, nu lucrează instituțiile ce vor avea grijă de navigația „Arcei literare”. Deci, îmi iau iar de o grijă... Numai că, fulgerător, luni, 17 octombrie, mi se cere confirmarea că sunt disponibil să sosesc în Armenia. Confirm, după care, timp de o oră, primesc prin poșta electronică și copia biletului de avion, dus întors, Chișinău – Moscova – Erevan! Adică, iubite cetitorule, a doua zi, pe 18 octombrie, la ora 16, trebuia să decolez din Chișinău, ceea ce am și făcut, primele rânduri din acest jurnal scriindu-le deja în aeroportul Domodedovo din Moscova. Timp – berechet, ca s-o spui conciliator (cu cine? cu tine?...), dar ușor nedumerit până la o spuză de revoltă – durată cam exagerată de așteptare între curse: spre Erevan (cu aceeași companie S 7) se va decola peste 7 ore... (De altfel, și cei care pleacă din București spre Erevan, cu escală la Varșovia, cam tot în jur de 7-8 ore au de așteptat.)

Aeroportul Domodedovo nu-ți trezește senzații prea plăcute (cu toată modernitatea și funcționalitatea sa de înaltă condiție): anul trecut, aici a avut loc un atentat terorist ce a luat viața câtorva zeci de persoane. Printre ele și

Anna Iablonskaia, scriitoare din Odessa, oraș deschis mării, orizonturilor, pe care l-am îndrăgit încă din tinerețea mea studentescă; oraș pe care l-am cutreierat în lung și în lat, de nenumărate ori revenind în cartierul Moldovanca. Oraș în care, sâmbetele, desantam mai mulți juni studenți chișinăuieni, să procurăm carte românească, pe atunci interzisă în librăriile din RSS Moldovenească – unic spațiu din URSS unde cartea românească era *liber non grata* (*liber/carte... ne-liberă!*)... Oraș în care am scris mai multe poeme, cel mai drag dintre ele fiindu-mi „Hypatia”, dedicat bunicului Ipatie Butnaru, și pe care Cezar Ivănescu l-a remarcat într-un mod special, subliniind (iertat fie-mi stropul de nemodestie) că este: „...un poem pe care l-ar semna, cred, fericit, oricare poet român important, de la Gellu Naum la Lucian Vasiliu...”

În ianuarie anul trecut, Anna Iablonskaia [numele i se trage de la: (pom de) măr] plecase la Moscova, invitată să primească un premiu literar. La viața ei (atât de scurtă! – avea 30 de ani) se învrednicise de multe distincții importante. A aterizat în aeroportul Domodedovo (s-ar traduce: *Casa Bunicului*), pe care îl cunosc relativ bine, inclusiv spațiul în care s-a produs atentatul și unde, cu trei luni în urmă până la acel moment, stătusem și eu, așteptând să-mi vină bagajele, după care s-o iau spre centrul Moscovei, la Bienala Internațională a Poeților... (Astăzi însă, nu am așteptat bagajele: fiind o rută tranzit, le voi recupera la Erevan...)

După acea nenorocire, am tradus din versurile Annei Iablonskaia, poetă cu adevărat talentată. Iar acum, la Domodedovo, în destul de vastul răstimp de până la cursa spre Armenia, citesc poezie românească. Am luat cu mine cărțile a patru colegi, hai să zic din generații diferite. Din timp în timp, pun în automat câte 50 de ruble, bancnotă sau monede de 10, îmi iau sticla de apă plată și revin la poezia noastră. Poeții – dintre cei mai „vizibili”, dintre cei mai aflați în atenția criticii literare. Dintre cei mai premiați... Pe rând, am lăsat pe câte vreo bancă mai întâi cartea de poeme a kolegei – venerabilă ca vârstă, cu multiple stagii și burse în Occident. Nu, nu dezamăgește. Poezia domniei sale. Dar, dragii mei critici, nici chiar așa cu osonalele! Deci, las cartea, gândindu-mă la *cum îi va fi norocul*, în baza latinescului *Habent sua fata libelli*... Poate chiar dă peste ea cineva care citește românește. Poate... poate... poate... Din păcate, același lucru trebuie să-l fac și cu cărțile altor doi poeți, cam până în 40 de ani fiecare. Și ei prea de tot – se creează impresia – corconiți de colegii de generație (grup, gașcă), de o parte din critica literară. Dar, zău, nu găsesc că volumele lor sunt atât de valoroase, precum se scrie în referințe și prefețe, pentru a fi readuse în biblioteca mea de la Chișinău. Le las. Cum le va fi norocul (ce nu crește pestotlocu...). Însă amară-i această senzație de critică literară în doi peri, de elogii ca inflație. De grație și adulație în van. Repet: cei trei, abandonati în... Rusia, nu sunt poeți slabi. Dar nici chiar așa, precum sunt percepuți și sălțați în cam lipsita de criterii conștiință literară slăbită, relaxată, ce „găsește” forță literară (poetică) chiar și acolo unde, precum zicea, demult și pertinent, Truman Capote – nu ar fi literatură, ci simplă dactilografiere (mai recent – tastare...). În atare texte de un autobiografism mărunț, anodin, prozaic, să(-mi) fie poezia lor într-o formă... irecognoscibilă? Mai curând, absentează ea, poezia, atât de – neori – lăudată, premiată, trâmbițată, dată drept model. Cine dintre critici va avea curajul să țipe: „Poetul e gol!”?... (Sau, barem, „în pantalon scurt”...)

19 octombrie

Tot în aeroportul Domodedovo. Cursa spre Erevan trebuia să-și ia zborul la ora 1,55 (la noi – cu o oră îndărăt), însă, din motive tehnice, a fost amânată până aproape de ora 4,00. În acest spațiu imens, se mai anunță și despre alte curse decalate. Astfel că, fără să-mi fi dorit, mai am timp berechet de pierdut. (Brr! – se mai zice: „a ucide timpul”...) Și iar deschid blocnotesul (viitor-jurnal armean?). Notez că: o inevitabilă parte din scrisul prezent(ului) este „extras” din amintire.

Și iată aici, după miezul nopții, în aeroport rusesc, ornicul (orologiul, mai bine zis, pentru că voi vorbi de Piața Roșie) memoriei se dă de la sine îndărăt cu... doi ani, stând cu acele în după-amiaza unei zile din noiembrie 2009, când, făcând o plimbare cu colegul Vasile Țurcanu, poet, stabilit de ani și ani în capitala rusă și fără semne să revină în Moldova sau să se stabilească în România (are și el iluziile sale, nu știu dacă anume – necesare, în acest caz, în care de fapt nu am de gând să intervin cu sfaturi și din care, brusc, m-am și „retras”); deci, în cursul acelei plimbări cu itinerar arbitrar, după ce făcurăm poze „cu țarul”, dar și cu „Lenin” – sosiile lor le întâlnești lângă Muzeul de Istorie, la intrarea pe Piața Roșie, – ne-am zis să vizităm și mausoleul, însă, de la un moment încolo, zisul a rămas la singular, Vasile renunțând din motivul că trebuia să depunem la un ghișeu special telefon, aparat de fotografiat (arme de foc, arme reci...), zicând: lasă-mi telefonul și obiectele de metal ce mai ai asupra ta, treci, de duci, iar eu îți voi face poze de la distanță, mergând paralel, de partea astălaltă a îngrăditurii, până intri în mausoleu.

Într-adevăr, eu, cu chipul ceva mai smead, ușor... transcaucazian (problema rușilor cu cecenii, daghestanezii etc.), sunt verificat la sânge chiar și după ce trec de detectorul de metale. În fine, în lungul zidurilor Kremlinului, o iau spre mausoleu, din cealaltă parte a grilajului colegul „îmi face din ochi” cu blițul, până intru în subsolul leninist. Bolșevicul nr. 1 stătea împuținat la trup, gălbejit și cuminte sub acoperemânt de sticlă (glumeții zic: la borcan), mâinile (mănuțele!) nu le avea pe piept, ci întinse în lungul vestonului. De la un pas la altul, mai confundam ceva, parcă greșeam itinerarul și eram atenționat de câte vreun gardian. În fine ies, din cealaltă parte a grilajului mă salută fleșurile lui Vasile Țurcanu și eu îmi zic – uite, bre, ceea ce nu ai reușit să faci în decenii de putere sovietică, pe când veneai la Moscova, și-a reușit astăzi, când URSS nu mai este. (Ce bine că nu e!) Anume că mi-a reușit, deoarece, pe timpuri, eram mereu descurajat de coada enormă ce șerpuia spre mausoleu; șirul de curioși îmi potolea curiozitatea și eu coboram din Piața Roșie, după care urcam pe strada Gorki, pe stânga, spre librăria (nu ferăstrăul) „Drujba”, unde se putea procura deavolna carte românească, interzisă să ajungă și la Chișinău, iar de ajungea, totuși, era nimicită prin subsolurile vecine *Planetariului*, precum era numită clădirea KGB-ului de lângă Biserica Schimbarea la Față a Mântuitorului (fosta capelă *Sf. Împărați Constantin și Elena* a Gimnaziului nr. 2 pentru băieți), care fusese pângărită prin amenajarea în ea a unui planetariu (pe când eram prin clasa a 4-a, l-am vizitat și eu, venind de la 80 de kilometri depărtare, cu clasa, în excursie).

Îmi zic că aceste amintiri de după miezul nopții se înfățișară probabil și din motivul că e timpul fantomelor. Chiar dacă nu-i și întuneric, ci atât de luminos aici, în aeroport; chiar dacă barem nici nu moțâi, ci sunt absolut lucid, iată că una dintre fantome (fantomă fantomelor!) reușește totuși să se „insinueze”: fantoma lui Lenin... (*va urma*)

Aeroportul Domodedovo nu-ți trezește senzații prea plăcute (cu toată modernitatea și funcționalitatea sa de înaltă condiție): anul trecut, aici a avut loc un atentat terorist ce a luat viața câtorva zeci de persoane. Printre ele și Anna Iablonskaia, scriitoare din Odessa, oraș deschis mării, orizonturilor, pe care l-am îndrăgit încă din tinerețea mea studentescă; oraș pe care l-am cutreierat în lung și în lat, de nenumărate ori revenind în cartierul Moldovanca.

Radu Aldulescu



Bucuria finalizării unei cărți subzistă aglutinând în ea sentimente contradictorii ivite probabil din oboseala de la capătul unei călătorii. Pe undeva își face loc și crește în urma cărții terminate acel sentiment - senzație - certitudine de vlaguire și golire, de care vorbesc unii scriitori.

Tehnici și strategii de supraviețuire în roman

Romanul, un monstru omnivor care înghite tot, un gen total la o adică, presupune strategii de elaborare diferite față de poezie, proză scurtă, dramaturgie sau eseu. Ideal ar fi ca indiferent de gen, să te așezi la masa de scris și să nu te mai ridici până nu termini ce ai de spus, revenind eventual asupra textului cu o privire proaspătă-detașată peste câteva săptămâni, pentru a opera modificări. Asta poate fi valabil la poem sau povestire. Nu însă și-n cazul manevrării unei mase textuale de câteva sute de pagini, poate o mie (marile romane sunt adesea mari și la propriu) reclamând, pe lângă alte virtuți, coerență compozițională și narativă, rezultată dintr-un travaliu îndelung, susținut, de zi cu zi. Scrierea unui roman, asemenea iubirii, este o muncă de zi cu zi. Iubirea poate fi într-adevăr fructul unei munci îndelungate, de zi cu zi, aidoma unor creații monumentale, durabile, monstruoase în sensul că nu par făcute de mâna omului, ci de ceea ce ne-am învățat să numim monștri sacri, precum „Război și pace”, „Frații Karamazov”, „Madame Bovary” sau „Războiul sfârșitului lumii”. Este exclus ca aceste creații să le fi venit autorilor dintr-o dată, cap-coadă, cum se spune. M-am gândit la o astfel de posibilitate când mi-a căzut întâmplător sub ochi un interviu al unei romanciere autohtone de succes, care spunea că nu se așează la masa de scris decât când are în minte întregul text al romanului său, până la ultima virgulă. În cel mai fericit caz ea minte, pentru a impresiona-epata, sau cine știe cu ce fel de combustibil funcționează mecanismul său creator? În ce mă privește, când mă așez la masa de scris, am în minte extrem de vag configurația celor câteva pagini pe care reușesc să le fixez până la sfârșitul zilei de lucru, destul de diferite de intențiile inițiale. Vreau să spun că munca și creația desfășurată constant, zilnic, se petrece mai ales acolo, la masa de scris, chit că elaborarea e un proces permanent, care se derulează însă cu precădere în subconștient.

Modul de lucru diferă desigur de la romancier la romancier, și totuși cred că există niște coordonate general valabile. Orice activitate umană cere, pe lângă aptitudini rutiniere, meșteșugărești sau calități fizice, un quantum de creativitate sau inspirație. Se spune, pe bună dreptate, că omul nu e făcut pentru a munci, ci pentru a crea, el însuși fiind în ultimă instanță creatura supremă a Creatorului acestei lumi. Și

când sapă șanțuri, omul este susținut de latura sa creativă, folosindu-și trupul în mod specific, diferit față de mașinăriile de săpat șanțuri create tot de el. Nu mai spun când scrie un poem, o îndeletnicire eminentă creativă, nu foarte ferm susținută de aptitudini rutiniere. Romanul însă, pe lângă indispensabila creativitate-inspirație plutind în aer și pătrunzând în plămâni și-n sângele autorului spre a-i vitaliza scrierea, nu se poate dispensa de rutină, de efortul având ceva din tenacitatea unui săpător și cerând totodată atenție permanentă, căci rutina poate pune în umbră sau ștrangula creativitatea. O a treia calitate-condiție a romancierului pe lângă creativitate și meșteșug (rutină, experiență, capacitate de efort) este spiritul critic, căruia i se mai spune și autocenzură – nu cenzură ideologică sau economică, vizând performanța comercială, ci cenzura estetică, vizând exclusiv canonul valoric. Spiritul critic și creativitatea sunt de altfel decisive în orice gen literar. În plus, la romancier apare acea abilitate-instrument cu mai multe tășuri numită mai devreme: rutina.

Scriind roman zilnic, deschid o ușă grea spre o lume paralelă cu lumea cotidiană. Îți trebuie efectiv o forță fizică dobândită în timp, prin exercițiu, ca să deschizi această ușă. Îți trebuie de asemenea forță ca să cobori în acea lume, să trăiești zilnic în ea preț de cinci-șase ceasuri sau mai mult. De la un punct încolo, lăsat demult în urmă, scrisul devine practic rescriere. Refac, reformulez, dezvolt, reduc, până când simt că nu mai am nimic de scos și de adăugat. Știu întotdeauna cu precizie ziua când am definitivat un roman, dar practic mi-ar fi imposibil să știu când am pus pe hârtie prima frază, idee sau scenă. În spatele fiecărei pagini definitivate, există cel puțin șase-șapte variante succesive; la fel ca-n spatele fiecărui capitol și roman. Textul se cere reasamblat și reajustat în permanentă, la temperaturi diverse: revin asupra unor pagini scrise ieri sau săptămâna trecută, în urmă cu câteva luni sau câțiva ani.

Nu-mi prea vine la-ndemână să scormon în sens invers, să plec de la episoade fixate în cărți publicate, spre originile lor, sezonându-mi ficțiunea cu garnituri memorialistice. Rândurile de față ar fi însă un bun prilej pentru o astfel de întreprindere. Una din scenele celui mai recent roman pe care l-am publicat, bunăoară, cred e-am scris-o pentru prima oară în urmă cu treizeci și ceva de ani. Se întâmplă că-mi amintesc foarte limpede și împrejurările în care am scris-o, dar nu e locul să le povestesc aici. Întâmplarea a stat la baza scenei, n-aș avea de asemenea cum să o uit. Aveam 26 sau 27 de ani, practic eram altul decât cel de acum, cel care a fixat definitiv într-un roman o scenă inspirată de acea întâmplare: socrul meu a avut un accident în pădure, a căzut un copac pe el într-un ajun de Crăciun și a fost adus la București la spital, unde l-am văzut într-o stare de semicomă, aiurând. A scăpat cu viață în extremis. M-a impresionat teribil, până într-atât încât am reconstituit pe cont propriu accidentul din pădure, imaginându-l de fapt, rumegându-l mai apoi în subconștient preț de treizeci de ani.

Țin minte că m-am dus la spital cu un cumnat, care minimaliza (a alunecat pe gheață, și-a rupt ulcerul, o să se facă bine cu regim...) fie pentru a-mi tempera predispoziția spre tragic, fie pentru că pur și simplu așa vedea el lucrurile. Oricum, acel țăran de cincizeci și ceva de ani, lovit-strivit sub un trunchi de copac, echivala pentru mine cu imaginea unui cataclism. Lucrau din plin pulsionile interioare așadar, văzul enorm și simțul monstruos, care într-un târziu au determinat definitivarea unei scene și a unui roman, în care țăranul acela e unul dintre personajele principale. Sunt sigur că romanul („Îngerul încălecat”) a ieșit conform intenției

inițiale, întrevăzută în urmă cu treizeci de ani și limpezită de-a lungul rescrierilor succesive.

Un lucru pe care nu l-am știut din capul locului, dar trebuie că am început să-l presimt când am început să mă aplec cu mai multă stăruință asupra scrisului, este faptul că trăirile din timpul a ceea ce, cu o sintagmă comună, se numește travaliu creator sunt extrem de importante, până într-atât încât tind să se identifice cu scopul scrisului. Oricum sunt infinit mai importante decât succesul gloria antumă sau postumă, sau banii oricât de mulți câștigați de pe urma cărților publicate. Scrisul este, sau trebuie să fie în ultimă instanță, o formă de rugăciune, prin care scriitorul se pune în legătură cu duhul lumii pe care o creează. Inevitabil, acele trăiri provocate de conviețuirea îndelungată cu personajele și atmosfera unui roman se prelungesc și după încheierea romanului. Rămâi întrucâtva legat și pari să te dezlegi când personajele îți amintesc mai vag sau mai pregnant de persoanele de la care ai pornit spre a le crea. E un mecanism al memoriei afective pus în funcțiune de un paradox, care merită, cred, să-l pun în lumină: persoanele, oamenii vii sunt mai importanți, mai interesanți și mai demni de atenție decât personajele oricărei capodopere – știu, simt asta trăind printre oameni pasibili să se transforme în personaje. Nimic nu e mai frumos și mai măreț decât omul de indiferent ce condiție, vârstă, sex, prins în indiferent ce stare, ipostază sau ambient. Măreția și frumosul mizeriei și nenorocirii, cum se spune, din care-și trage vloga marea literatură. Înainte de a fi acel capital prețios, cum îl numea Stalin, ca o motivație a unei ideologii criminale, omul este cel mai de preț capital estetic, inepuizabil la o adică. Și totuși trăind printre oameni, îmbibându-mă de măreția și frumusețea lor, nu de puține ori ajung să mă plictisesc, tânjind, totodată, după compania personajelor de roman. E o stare care s-ar putea să țină de un soi de boală sau deformație profesională, dacă nu cumva de seamă de virtuțile și menirea literaturii de a arunca lumini relevante și vizionare asupra lumii în care trăim.

Bucuria finalizării unei cărți subzistă aglutinând în ea sentimente contradictorii ivite probabil din oboseala de la capătul unei călătorii. Pe undeva își face loc și crește în urma cărții terminate acel sentiment-senzație-certitudine de vlaguire și golire, de care vorbesc unii scriitori. Pur și simplu corpul se apără, refuză să mai facă ce a făcut timp îndelungat mânat de un imbold lăuntric și totodată silit, biciuit spre o direcție anume. Corpul, trupul, da, căci scriitorul își desăvârșește menirea, pregătindu-se pentru viața veșnică prin munca sa, la fel ca zidarul sau cizmarul, și totuși diferit de ei, în sensul că obsesiile și umbrele trăirilor de tot felul pe care le ia cu el pe lumea cealaltă au o consistență diferită.

Bucuria finalizării mai conține și regretul unei despărțiri, pe care o vrei și n-o vrei definitivă. Este de dorit desigur ca despărțirea să fie definitivă. Se cuvine o pauză, crearea unui gol, care după o vreme să-ți ceară să-l umpli cu altceva. Dacă acel altceva nu-i o expediție la Tropice sau la Polul Nord, ci scrierea unui nou roman, înseamnă că asta îți este datul și n-are rost să te împotriviști. Oricum, m-am străduit și cred că-n bună măsură am reușit să nu mă repet de la o carte la alta, simțindu-mă ajutat și de faptul că trecerea spre altceva, dacă ești suficient de atent și stăruitor, se face la o adică de la sine. Omul și implicit scriitorul este conceput ca în trecere continuă. Fiecare zi a lui este o nouă zi, alta decât precedenta, oricât de mult ar semăna cu ea. La fel și fiecare carte, care poate și trebuie să despartă apele cu precizia trecerii din noapte în zi și din anotimp în anotimp.

Carte nouă

**Ștefan Ion Ghilimescu –
Citind rescriind.
Lecturi și interpretări critice
(Editura Cetatea de Scaun, 2012)**

Volum de 320 de pagini de cronici literare despre cărți ale poezilor (de la George Vulturescu și Nicolae Tzone până la mai tinerii Andra Rotaru și Leonard Ancuța) și prozatorilor actuali (de la Mircea Horia Simionescu până la Radu Aldulescu și Dan Lungu). Autorul își devoalează intențiile în prefață: “Reunind o sumă de *lecturi și interpretări critice* scrise în ultimii cinci-șase ani, articole ce îmi place să cred că pot fi ca întreg o bună aplicație a metodei critice descrise în linii mari mai sus, “citind rescriind” (cu un titlu plecând de la o sugestie a lui Julien Gracq din *En lisant en écrivant*) nu e mai puțin o oglindă a statusului acestei scriituri exercitată în deplină libertate din pură plăcere, situată în afara oricăror interese de grup și astfel ferită cel puțin de obișnuitele prejudecăți ale breslei...”



eseu

Sorin Roșca Permanentul crez

Nicolae Popescu-Galicea are în permanență un crez: acela că nu va fi trădat niciodată de muze și nici de vârstă cât pașii săi vor năzui spre "Tentația / De pe acoperișul lumii... // (...) Și abruptele stânci / Ale poeziei..." (Asemănare, fragment).

Nota elegiacă și nota meditativă alcătuiesc miezul plachetei, prevalând ultima. În următoarele versuri, preponderent elegiace, bănuim că personajul, căruia i se adresează autorul, nu este altul decât latinul poet exilat la Tomis: "Mi se-anunță o nouă povară / În timp ce pleoapele rupte din ram, / În melancolia mea, coboară. / Tu te-mplineai pierind... Eu nu eram. // Mă tulbură limpezimile tale, / Crescute de iubire, de durere. / Înainte, nerăbdătoarea cale, / Învins sau neînvins, mă cere. // De două zile plouă la Callatis. / Copacii, -ntârâtați de vânt, se frâng. / Marea - cu-același spectacol pe gratis. / Așteaptă-mă, însinguratule Parâng!" (Tu te-mplineai pierind...). De remarcat, metafora personificatoare "pleoapele rupte din ram", semnificând frunzele.

Poezia "Motiv al contrastului" este o minimeditație cu versuri albe: "Exclusiv / Licărul / Întreținut de materie - / Atracția multora. // Atracția ta - / Licărul spiritual." De semnalat, elipsa și metafora "licărul spiritual". "Pe malurile vieții mele" - o meditație elegiacă. Citez ultima strofă: "Pe malurile vieții mele, / Cresc sângeți adunând dureri, / Cresc fagi pe care atingându-i, / Puternicie prinzi și sperii..." De notat metafora "malurile vieții" și personificarea hiperbolică susținută de cuvintele: "sângeți" și "fagi".

Reține atenția limbajul elevat, predominant în plachetă: "Am uitat cartea, peste noapte, -n grădină / Și, -n zori, am găsit-o cu față de rouă. / Somnul îi lucruse atent inimii mele / Cămașă pentru ziua cea nouă. // În vreme ce nunul veșnic în ceruri colindă, / Mii de ferestre pământeste se deschid. / Lângă cireșu-nflorit citesc printre rânduri, / De-a primăverii limpezime avid. // Melos, îndemn, aromă, transparență. / Citesc, dar gândul cuviincios îmi cere / Să-i deslușesc îndată de ce / Somnul și roua se unesc prin tăcere" (Somnul și roua). Elemente clasice, romantice și simboliste pot fi identificate în respectiva poezie. De subliniat metafora "nunul veșnic", reprezentând soarele. Iată și prezența limbajului incisiv: "Mi-ați răstignit cuvântul-suflet / Și mi l-ați lovit / Cu biciul ignoranței / De tot otrăvit. // Cu dangăte / De fericire / Mi-ați îngropat / Cuvântul-mire. // Din dezonoratul loc, / Veniți la judecată! / Gheara iminentului apus / Spre voi e îndreptată..." (Veniți la judecată!). De relevat, îmbinări atractive de cuvinte, îndeosebi metaforice: "cuvântul-suflet", "cuvântul-mire", "biciul ignoranței", "dangăte de fericire".

Nicolae Popescu-Galicea crede în noblețea iubirii. Un exemplu ilustrativ este lucrarea poetică *Tot lângă tine...*: "De ce m-alungi când mă dorești? / De ce mă chemi când nu mă vrei? / Disprețuit de mare - cerul, / Capcana iernii-i de polei. // Fiind nevinovat, mă cerți. / Mă ierți în timp ce am o vină. / Tot lângă tine sunt, femeie. / Aștept noblețea să-ți revină."

Având valoare expresivă, desprindem din carte și alte câteva alăturări de cuvinte: "sfiala razelor de toamnă", "magneticul răsărit", p. 5; "coroana ruptă a fulgerelor", p. 14; "febra verii", p. 20; "toamna trezită în zdrețe", "prispa fanteziei", p. 21; "făclie albă a câmpiei" (țăranul), p. 22; "al versului roditor ținut", p. 24; "haina neagră a norilor", p. 31; "orchestra milenară a Mării", p. 36; "cuib de tăgadă" (ochiul), p. 38.

*Nicolae Popescu-Galicea, *Permanentul crez*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2011

Fidelitatea clasicismului

Despre bonitatea sufletului

(*Bonitas, -atis*, în limba latină, „bunătate” a omului, dar și *bonitas vini* – „calitate a vinului”. *Bonitate*, în limba română, „capacitate de plată și de credit; solvabilitate, solvență”, v. *DEX, s.f.* Legând timpurile, prin *bonitatea sufletului* s-ar înțelege capacitatea acestuia de a credita nu bolgii de abjecție, ci piscuri de lumină.)

Împărțirea darurilor, chiar de esență divină de-ar fi, implică riscul nedreptății. Spre exemplu, un individ dăruit cu simțul umorului se află întotdeauna printre *excelsiores*, printre aleșii zilei, de nu ai vieții. Să ne imaginăm un grup de peteți ai unor favoruri. *Petentul* este un individ *care cere: peto, -ere*, în limba latină, „a cere”, de aici și *peșitorul*, respectiv *a pești*. Cererea presupune, de bună seamă, o minimă, dar necesară, retorică a genului; dacă vei îngăima niște cuvinte, cu înțeles pentru tine, ba chiar de un bun simț ascuns, reținut, dar indigeste pentru cel care le ascultă, te vei dovedi candidat sigur la neșansă. Dar dacă, în spațiul restrâns al convorbirii, vei strecura, în modul cel mai natural posibil, *verbum acutum*, „cuvânt de duh”, relația ta cu instanța donatară va deveni sensibil favorabilă. (Se spune că și Dumnezeu mai iartă din păcate celui ce îl face să zâmbească.) Cu ce ar fi de vină cel ce se încurcă în galimații? Chiar de-ar fi studiat el *Summa theologica*, a lui Toma din Aquino recomandabilă, pentru noi, neașștii români, în traducerea coordonată de Alexander Baumgarten, vorba lui va rămâne tot *insipidă* (în privativ + *sapidus*, „gustos”), lăncedă, fără gust, în timp ce companionul petent, *acutus magis quam eruditus* (Cicero) „mai mult cu duh decât învățat”, va trage în dreptul lui tot potul șansei. Ce merit a avut acesta, cu ce a păcătuit acela? Și în fața cui? Dacă nu Dumnezeu însuși, *dorofoorul* (*doron*, „dar”, în limba greacă), a comis cumva o nedreptate.

Dar, observaseră romanii, *quod licet Iovi non licet bovi*, „ceea ce-i este permis lui Iupiter nu-i este permis și unui bou”. Recunoscându-ne mandatul, vom aserta că Providența cu bună știință a mai sucit câte ceva, în așa fel încât spiritul omului să nu lăncezească în prizonieratul perfecțiunii sufocante. În pedagogia divină intră și jocul: Dumnezeu *se face* că-i scapă ceva, iar noi, în măsura în care suntem copii docili, într-o bucurie reactivăm gestul divin al creației. Cum? Punând semne diacritice, distinctive. Din porunca divină, ca text continuu, noi facem fragmente inteligibile la standarde umane. Noi ajustăm darul providențial, invocând canoane sfinte. Devenim astfel apologeții legii umane, fundamentându-i însă tensiunea evanghelică. Vom zice deci: omul a venit pe lume spre lauda lui Dumnezeu; ca instrument de slăvire a Creatorului, el nu poate fi un instrument monocord. Dacă vom aprecia creatura umană univoc, cu simțurile ațintite predilect spre ceea ce este sonor (voce frumoasă, umor verbal) ori vizibil (înfățișare chipeșă, frumusețe exterioară), atunci judecata noastră mioapă va perverti darul, coborându-l din *iconomia* lui divină în sminteală de rând, el nemaislujind ființa, ci subminând-o. Tratarea ineptă a darului la vedere este un joc nebunesc cu focul: în loc să încălzească, pârjolește, în loc să înduhovnicească, secătuieste sufletul.

Ultimul cuvânt acesta este, sufletul. În el vei căuta cel mai valoros dar, bunătatea. Îndemnul dintotdeauna a fost: întoarce-te cu fața către sufletul tău, vezi-ți propriul suflet, cântărește-l, nu uita de sufletul celui alt. Un împărat filosof folosea termenul pe care nu l-ar fi bănuț agricultorul, nici săpătorul căutător al prețiosului minereu în straturi adânci ale terei, nici îndatoratul soldei când își sapă lăcașul de apărare, nici măcar acei *puteales* romani, vechii *puțari* români, actualii fântânari, scormonitori cu

fierul până la izvorul cu apa vieții. Poate, cumva, cioplitorii în piatră, *sculptores*, săpători cu dalta în căutarea sufletului ascuns în cremene. „*Sapă* (s.n.) înăuntrul sinelui tău; acolo se află izvorul binelui, mereu gata să țâșnească, dacă *sapi* mereu”, sunt cuvintele împăratului Marcus Aurelius, care contrapun unui imperiu întins între Scoția și nisipurile Africii, între Atlantic și Mesopotamia, între dezastre și bucuria vieții, un alt imperiu nu mai puțin vast – sufletul omenesc, „amestec de lumini și de umbre, de puteri și nevolnicii, de avânturi și de stagnări” (Petru Creția, *Luminile și umbrele sufletului*, Univers Enciclopedic, București, 1995, p. 7).

Darul cel mai de preț al sufletului este bunătatea. Omul bun nu are trebuință de frumusețe, nici de umor, pentru că el este bun. Nici măcar de inteligență, pentru că, bun fiind, le are pe toate. Bunătatea e darul darurilor. Și toată răsplata ce-ți va veni din bunătate este corectă. Bunătatea nu are pic de tehnică în ea, e naturală get-beget. Ea nu știe ce este cazna ori subterfugiul. Ea este bună și atât. Unii o așază în proximitatea prostiei. Și nu fără un dram de dreptate. Dar ce lucru mareț face bunătatea din prostie! Prostia devine atunci suavitate, superlativul bunătății, un mod apofatic de înțelegere a acesteia. Bunătatea se susține singură, nu-i trebuie avocați, nici poeți de curte ori cosmeticieni de sezon. Ea nu se boiește, nu-și pune ciucuri; îi ajung culorile curcubeului, se definește în lumina soarelui, adastă în liniștea nopții. Apelativul ei este numele mic.

Vechii greci notau în dreptul lexemului care însemna „rău” – *kakós* – și sensul de „urât”; când spuneau însă *agathós*, „bun”, nu resimțeau obligația să adauge și „frumos”. De ce? Logic: pentru că omul bun nu poate fi altfel. Să-i suprimi bunătății atributul frumosului este o abnormitate. În relația bunătate-frumusețe termenii se presupun într-o reciprocitate inseparabilă. Făcând din simțul frumosului un ideal de viață – și nu pare exagerat –, putem afirma că entuziasmul pentru frumusețe stimulează, subiacent, propensiunea spre bunătate. Pare pur și simplu nedrept să dai prioritate uneia, subordonând-o pe cealaltă într-un raport ancilar. Nu știi pe cine să pui în față, într-atât se presupun. Este regula progresului: un pas este important, sau cel mai important, în măsura în care îl cere pe următorul, și acesta la fel, într-un șir neîntrerupt, într-o succesiune din care, dacă ai catadicsi să elimini pe acela care ți se pare puțin șovăielnic, tot edificiul s-ar prăbuși. Ești important tu prin celălalt și tot astfel, ca la un concurs unde se transmit, de la un alergător la altul, *lâmpada vitae* (Lucrețiu) – torțele vieții. Pentru consolidare, acestui raport îi aducem o echivalență culeasă din gândirea metafizică: „Se poate susține că toți oamenii urmăresc plăcerea pentru că toți doresc viața... Plăcerea... desăvârșește viața, iar viața este un lucru de dorit. Însă întrebarea dacă dorim viața de dragul plăcerii sau plăcerea de dragul vieții poate fi deocamdată lăsată fără răspuns. Tot ce putem spune este că apar prea legate între ele pentru a putea fi separate” (Aristotel, *Etica nicomahică*, X, 5).

Și totuși, din acest fragment de aleasă cugetare impune un cuvânt, la prima vedere anodin, un ad-juvant, un ad-verb: *deocamdată*. În jurul lui se poate țese, întreagă, tramă umană, puțin sisifică, narcisiacă, oedipiană... Trama unui destin amănat, destinul omului. Încât acesta, la închiderea ochilor (sau, cum zicea, cu umor întunecat, cineva: atunci când te decizi la o totală economie de lumină), poate afirma: *Rămâne pentru altădată!*



Din porunca divină, ca text continuu, noi facem fragmente inteligibile la standarde umane. Noi ajustăm darul providențial, invocând canoane sfinte. Devenim astfel apologeții legii umane, fundamentându-i însă tensiunea evanghelică. Vom zice deci: omul a venit pe lume spre lauda lui Dumnezeu; ca instrument de slăvire a Creatorului, el nu poate fi un instrument monocord.

CP

litere

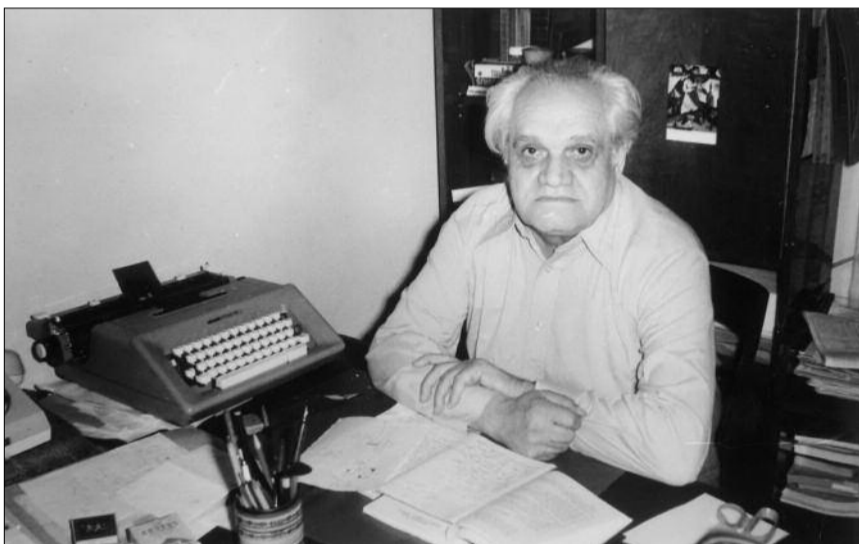
Mihai Barbu



Convorbiri cu dl. Gary

1. *Le-aș spune că eu votez cu Nixon. Eu îi tai pe toți și pun pe Nixon. Auzi, Lizica? Eu îi tai pe toți și îl pun pe Nixon.*

Securitatea din Craiova înregistrează ambiantal ceea ce discutau, în particular, în ziua de 13 februarie 1969, Obiectivul „Șerbănescu” cu musafirii care-i treceau pragul. Ion D. Sîrbu era urmărit printr-un dosar care „îndreptătea” Securitatea să-l asculte și să-i intercepteze corespondența. Două subiecte sunt la ordinea zilei: alegerile și președintele american Richard Nixon. Cel care instrumentează dosarul este locotenentul major Olimpian Ungherea, un cetățean care cocheta și el, în particular, cu literatura. Toate transcrierile făcute (de cele mai multe ori agramat) îi sunt destinate, prin exemplare unice și strict secrete. Curajul doamnelor care vor să voteze „contra” este de un comic involuntar. Ele pun la cale cele mai ingenioase metode de a fi împotriva sistemului și de a nu fi prinse cu mâța în sac. Nici una dintre ele nu bănuiește că omniprezenta Securitate știa tot, de la bun început, despre intențiile lor și despre modalitatea prin care voiau să înșele vigilența „băieților cu ochi albaștri”. Scena pe care o prezentăm mai jos are savoarea ei și dă seamă despre modul cum intelectualii înțelegeau, în acei ani, să se manifeste contra politicii partidului. Toate sublinierile din text aparțin Securității. Ea era interesată și de cum voiau să voteze doamnele din Craiova, dar, în același timp, nu le era indiferent faptul că „d-na Dora este gravidă”. Nota începe, ca în romanele clasice, cu o descriere sumară a locului și a timpului istoric când se desfășoară acțiunea:



1984, la masa de scris. În spate - o ilustrație amuletă: violonistul de Chagal.

„De dimineață în cameră este liniște. La ora 16,55 se aud discutând în cameră doamna „Șerbănescu”, doamna Rodica și doamna Dora. Toate discută despre mâncare, despre filme și despre faptul că d-na Dora este gravidă. La un moment dat, doamna Rodica găsește pe masă două bilețele cu numerele pentru votare, despre care spune:

Rodica: - 81 și 82, Sîrbu Gh. Elena și Sîrbu D. Ion

Dora: - Să aștepte să mă duc eu la votare.

Rodica: - Eu votez în capitala țării.

Dora:

Te prinde partidul cu ocaua mică și... parcă vine să mă întrebe de ce...

Rodica: - *Le-aș spune că eu votez cu Nixon. Eu îi tai pe toți și pun pe Nixon. Auzi, Lizica? Eu îi tai pe toți și îl pun pe Nixon.*

Dora: - *Poate așa o să mă vezi mai repede...* (râde)

Rodica: - *Auzi, Dora, Lizica, dacă toți ar face așa, să facă balotaj și să scrie tot felul de porcării pe listele alea.*

Dora: - *Așa ar trebui!*

Rodica: - *Dar țărani noștri...*

Dora: - *Da, dar mai și stau ai dracu' și pândesc...*

Rodica: - *Eu tot șterg și pun pe Nixon*

Dora: - *Pu...a (sic!), așa ar trebui scris!*

Rodica: - *Pe cuvântul meu.*

Dora: - *Cum înseamnă mărirea salariilor - pula, așa trebuie scris pe liste: pula! Atâta.*

Rodica: - *Ei, pula. Pula scriu golani pe wc-uri, dar intelectualii nu așa bagă voturile.*

Lizica: - *Nu vorbi, ești capabilă?*

Rodica: - *Eu așa fac.*

Lizica:

Te vor urmări, buletin cu buletin. (râde)

Rodica: - *Aștia sunt capabili să-ți ia amprentele de pe buletin, știi?*

Dora: - *Iau pe dracu'...*

Rodica: - *Vai! Prin Securitate!*

Dora: - *Da.*

Rodica: - *Dar cu mânușa, știi? Îmi trag întâi mânușa. Știi? Și așa tai și scriu.*

Dora: - *Da, bun...*

Rodica: - *Da, sunt în stare, știi, cu amprentele să ți le ia. Când îndoi, știi?*

Dora: - *Da, dar de unde știu ei să caute pe urmă...? Până iau ei toate instituțiile la rând, ehe! Că ei n-au de unde să știe.*

Rodica: - *Dacă ar fi în masă, nu? Știi, să le răstoarne și să anunțe ei: balotaj la alegeri!*

Lizica: - *Bei cafea, Dora?*

Dora: - *Nu.*

Tot ca în buna tradiție a scrierilor clasice, maiorul Clipici Gh., cel care a redactat nota, încheie apoteotic:

„După aceea doamnele schimbă discuția și vorbesc probleme care nu constituie a fi notate (modă, mâncare etc). În jurul orei 18,00 doamna Rodica și doamna Dora pleacă, iar doamna „Ș” se îndeletnicește cu anumite treburi gospodărești”.

2. *Am dorit să salvez demnitatea unui neam și nu pot să devin turnător la Securitate!*

O a doua înregistrare, având ca temă centrală tot alegerile, datează din ziua de 4 martie 1969. E vorba de o scenă casnică în care soții „Șerbănescu” mai vorbesc, domol, și despre proiecte literare, și despre Securitate și chiar de alte chestiuni domestice. De obicei, Obiectivul destăinuia doamnei (sau diversilor interlocutori) diferite proiecte literare pe care nu le realiza, dar care îl băgau inutil în gura lupului. O *Telegramă fulger* de dimensiunile unui roman Sîrbu n-a scris niciodată, dar Securitatea a înregistrat, imediat, informația. La început, așa cum ne-am obișnuit, sunt fixate, într-un rezumat, discuțiile pe diverse teme care nu prezentau un interes major (pentru a fi transcrise sub formă de dialog) pentru Securitate:

„În ziua de 4 III 1969, Obiectivul discută cu soția despre două scenarii, afirmând că partea literară trebuie să câștige pe regizori, iar el nu poate să opteze pentru niciun curent, expresionism, impresionism. *M-am gândit la toate curentele pe care le știm dar, deocamdată, nu pot opta pentru niciunul.* Intenționează să scrie un roman de 160-180 de pagini cu titlul *Telegramă fulger*, cu titlu provizoriu. Soția intervine la intervale mari de timp în discuție, îl aprobă și îi dă sfaturi”.

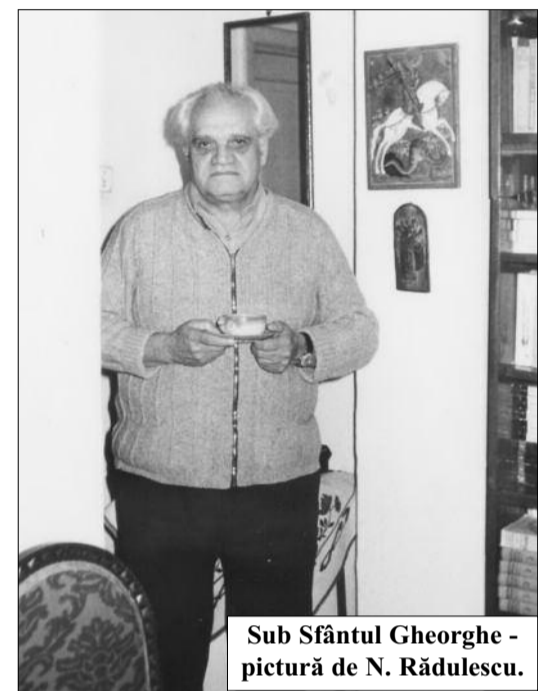
Apoi, asistăm la un dialog în doi, redat cu fidelitate în nota transcrisă, operativ, în data de 5 martie:

„Ob.: ...Sunt convins că dacă „Arca bunei speranțe” intră în București și află că eu sunt cel care a scris-o, masoneria lui Băieșu, Fănuș Neagu și toți intră în serviciul meu, înțelegi? Este de neimaginat! Eu găsesc că singura cale cinstită și necinstită este cea literară. Că este singura întreprindere particulară care contractează cu statul. Acuma este comandă socială de partid și m-au înhățat și pe mine. N-are importanță, mă descurc eu și în chestia asta.

D-na: Pe voturi să tai, că în București au fost 5000 de oameni cinstiți. Dacă toți ar fi cinstiți... Noi suntem de vină, populația. Cine ne prinde?

Dracu'... Să le anulăm. Enorm de multe voturi anulate au fost la București...

Ob.: Chiar dacă noi, aicea, la Craiova, toți intelectualii cinstiți votăm contra, nu... Să-ți spun un lucru: lucrurile sunt aranjate. S-a făcut urna, vine secretarul cu doi responsabili la tov. Petrescu, care a umblat peste tot. Eu am de raportat atâta! A raportat înainte de a discuta, a făcut niște chestii, niște sondaje și a raportat un procent. Și, acuma, adaptați urna la procentul raportat!



Sub Sfântul Gheorghe - pictură de N. Rădulescu.

D-na: Securitatea are 1.000 de provocatori care îți pun întrebarea următoare: *Răgușit era Ceaușescu după mitingul de la București? Și abia așteaptă să zici ceva. Că se bagă peste tot și urlă în loc să vorbească și nu știi ce... Aceeași situație!*

Ob.: Abia așteaptă să fiu arestat ca să le spun, că mă sfârâmă în picioare ca pe Horia. Și, încă ceva, Horia a fost public și a avut satisfacție.

D-na: Eu am vrut să tai, dar pe cine să pun? Că înainte exista propagandă electorală și știai... Ăla a făcut atâta pentru municipiu, știa poporul.

(Dl. Sîrbu caută la telefon pe A.D. și nu o găsește la domiciliu. După aceea, caută la telefon pe Mădălina.)

Ob.: -Vreau să-ți spun un cuvânt (discută cu soția): Nașu', în pușcărie, a trădat. A devenit denunțator și a scăpat cu un an, iar eu am rezistat. Am refuzat să devin denunțator, jur pe viața mamei mele. Poate că nu a făcut. Dar eu nu am făcut.

D-na: - *Da, da, au făcut.*

Ob.: - *Dar eu nu am făcut. Toți sunt denunțatori.*

D-na: - *Cred, cred...*

Ob.:

Am dorit să salvez demnitatea unui neam și nu pot să devin turnător la Securitate. Toțiăștia sunt turnători, înțelegi, toți. Dar eu nu sunt! (accentuează cu voce tare)”

Finalul notei eșuează într-o sticlă de vin, când se discută, inevitabil, despre teatru. Totul ar fi putut părea cehovian, dacă discuțiile ar fi fost consemnate tot sub formă de dialog:

„În continuare, discută cu soția dacă îi vor publica și romanele, în afară de scenariu. Soția îl sfătuiește să nu plece din Craiova, pentru că acum se fac mișcări la „Ramuri”. Mai târziu, primește vizita lui Rodica Radu și o trimite să cumpere vin. După aceasta, vin în vizită un domn și o doamnă cu care întreține discuții despre distribuirea unor roluri de actori de la teatru iar, mai târziu, aceștia pleacă.”

Bibliografie:

Arhiva CNSAS, Dosar Ion D. Sîrbu, Obiectivul „Șerbănescu”, pp. 69, 70, 71, 72.

Mircea Eliade către Emil Cioran

Două scrisori inedite



Valoarea documentară a ineditelor alăturate e neîndoielnică.*

Mircea HANDOCA

Scrisoarea din 17 iunie 1973 relatează vizita intempestivă făcută de Maitreyi în Campusul Universității din Chicago.¹

Începând cu 13 aprilie, ziua acestei întâlniri de pomină, Eliade nu-și mai găsește liniștea. Scandalizat, își împărtășește năduful celor cu care corespundează: Barbu Brezianu, Constantin Noica, Micu ș.a.

Rătăcindu-se prima epistolă către Virgil Ierunca, scrisă la câteva zile după fantomatica apariție, revine după două luni de zbucium, la 13 iunie: „Am impresia că n-ai primit scrisoarea mea din 21 aprilie, în care, printre altele, îți vorbeam despre vizita, neașteptată și prelungită până acum câteva zile, a fabulosului personaj, Maitreyi. Mi-ar părea rău să știu că s-a pierdut scrisoarea. Era un «document» prețios, mai ales pentru că revela imaginația și seninătatea lui Christinel.”²

Dacă în acest text plutesc generalitățile, mult mai precise și mai vehemente sunt „acuzățiile” din rândurile către Cioran.

Însemnarea din *Jurnal*, scrisă la câteva minute după plecarea „oaspetelui” e mult mai succintă și are o tonalitate de irascibilitate: „Întâlnirea cu M. După aproape 43 de ani. Totul mi se pare neverosimil, ireal, fals și într-un anumit sens, de prost gust.”³

După aproape două săptămâni, răsuflă ușurat: „M. pleacă să conferențieze în mai multe universități. Deci, o săptămână-două de liniște.”⁴

Iubirea de-atunci n-a fost totuși un foc de paie. Există zeci de mărturii despre flacăra mistuitoare care i-a cuprins pe îndrăgostiți odinioară.

Să fi uitat Profesorul de la Chicago intensitatea propriilor sale sentimente? Tulburătoarea poveste de dragoste să nu fi lăsat nicio urmă? Nu el scrisese cu 40 de ani înainte: „M-am săturat de vorbe. Vreau să-mi dovedesc mie însumi că hinduismul e tot atât de bun cum e creștinismul, dacă într-adevăr cred într-un singur Dumnezeu, după cum amândouă religiile ar fi inutile dacă n-aș crede. Când i-am spus Maitreyei acest lucru, acolo, la Belur-Math, a rămas o clipă uluită de hotărârea mea și mi-a mărturisit că, dacă trec la hinduism, nimeni nu ne-ar putea depărta...”⁵

Dacă cineva ar spune că asta e doar „literatură”, putem cita din corespondență.

Îndrăgostitul nostru mărturisea savantului italian Vittorio Macchioro, la 15 martie 1931: „Pot să-ți mărturisesc că, în ultimul an, când am simțit că pot fi fericit, am fost gata să renunț la credința mea și să mă însor cu o indiană. Pentru că un lucru m-a surprins: fata, o indiană, (dar nu «păgână») era mai creștină decât mine (poate pentru că avea o experiență religioasă), iar eu aveam doar o predispoziție religioasă.”⁶

Epistolele adresate din sihăstria Himalaiei lui Coca, vărul Maitreyei, sunt grăitoare. În noiembrie și decembrie 1930 se gândea numai la ființa dragă: „I-ai arătat fotografia mea? Ce are de gând? Ce planuri are? Îmi scrii în fiecare scrisoare că ea «trece încă printr-o criză», dar acest cuvânt este, la urma-urmei, numai un cuvânt. Înțelegi, sper, că sunt dornic să știu totul despre ea. Știu că ea face și va face întotdeauna exact ce se cuvine, dar mi-ar plăcea să aflu mai multe despre ea. De ce nu-i arăți scrisorile mele când e singură? Ai putea să-mi dai direct detalii despre adevărata ei stare sufletească? Nu e nevoie să spui că «ea nu poate uita trecutul», pentru că «trecutul» este numai un cuvânt.

Înțelegi ce vreau să spun? Experiența nebunească (tu poți să-i spui iubire) care m-a torturat în ultimele trei luni începe acum să-și arate aspectele ei pozitive, concrete și veșnice. Ea mi-a schimbat viața, făcându-mi-o de o mie de ori mai bună. Arată-i scrisoarea asta, te rog, te rog.”⁶

Mottoul tipărit pe pagina de gardă a romanului *Maitreyi* în ediția princeps, din 1933, este: „Îți mai aduci aminte de mine, Maitreyi? Și dacă îți amintești, cum poți să mă ierți?...”⁷

Au existat, desigur, în viața eroului nostru și alte escapade erotice. Ele au fost menționate în treacăt. Jenny, violoncelista de la Johannesburg în a cărei intimitate a fost câteva luni, experimentând împreună tehnicile tantrice, Ruth – cu îmbrățișările ei pătimașe, în pensiunea Doamnei Perris, la Calcutta, belferita ce i-a făcut avansuri în Cartierul latin, balerina cu care a rămas până în zori într-un sordid hotel parizian. Fiica lui Dasgupta, însă, se afla mereu pe podiumul de onoare: prezentă, de-a lungul deceniilor, în gânduri, amintiri și vise.

Glosând pe marginea *Jurnalului inedit*, citeam cândva câteva însemnări din februarie 1949: „Un vis de acum vreo zece zile «când pentru prima oară de 16-17 ani am visat-o lung pe Maitreyi.» Azi-noapte o întâlnesc din nou. Imposibil să-mi amintesc acum amănunte. Dar azi-dimineață m-am deșteptat plin de amintirea lor și eram fericit.”

Căsătorită, cu doi copii, Maitreyi se gândea permanent la momentul revederii. Pe când se afla în Europa împreună cu soțul ei, nu mai poate rezista tentației și-i scrie câteva rânduri, la 16 septembrie 1954. Îi spune răspicat dorința că ar vrea foarte mult să-l revadă, că așteaptă cu nerăbdare această întâlnire. Epistola se încheia cu cuvintele: *a ta, Maitreyi Devi*.⁸

Scrisoarea însă ajunge la destinatar prea târziu. Mircea era de câțiva ani căsătorit cu Christinel. Această primă tentativă de a-l revedea a eșuat. După două decenii, întrevederea cu sanscritistul Sergiu Al-George a declanșat o nouă încercare.

Am văzut opiniile reticente ale fostului partener. Iată acum descrierea primei revederi în viziunea personajului feminin (așa cum apare în romanul *Dragostea nu moare* și într-o scrisoare a ei către exegetul american Mac Ricketts):

„Am intrat în cameră. În același moment bătrânul a exclamat: «Ohh!» și a țopăit în loc. Pe urmă s-a așezat, s-a ridicat iar, s-a întors cu spatele la mine. Ce-o fi asta, mi-am spus, m-o fi recunoscut? Cum a putut? Nici nu s-a uitat la mine, e cu puțință să-mi fi recunoscut zgomotul pașilor? Imposibil. În orice caz, farsa nu mai putea continua...”

– Nu mai suport flecărelele astea, întoarce-te, Mircea, vreau să te văd.

El stă nemișcat și, brusc, pentru că între noi sunt aproape trei metri, ridic glasul. Suntem destul de bătrâni, poate că nu aude.

El pare confuz.

– Cum aș putea să te privesc? Oare Dante s-a gândit măcar s-o privească pe Beatrice cu ochii cârnii?

– Mircea, sunt aici, în biroul tău, o făptură umană, din carne și sânge. Nu un simbol, nu un mit. Asta nu înseamnă nimic pentru tine? Beatrice s-a dus în Paradis și acolo s-a întâlnit cu Dante. Dar era o fantomă, o umbră. Dar chiar nu înseamnă pentru tine nimic, că eu am venit în viața cea adevărată? Acel tu, care nu are început, mijloc și sfârșit, pe acela am venit să-l văd în tine. Dacă mă vei privi, crede-mă, într-o singură clipă am să te duc, peste 40 de ani, exact în locul

în care ne-am întâlnit pentru prima oară...”

Scrisorile eroinei noastre către Mac R., datele 13 ianuarie și 27 mai 1976, precizează că întrevederile au avut loc de două ori pe săptămână în timpul celor două luni cât a stat la Chicago. Pudibondă, ea insistă permanent că romanul lui conține neadevăruri, „că ea nu venea noaptea în camera lui”. Care e concluzia?

„Eu cheltuisem zece mii de rupii ca să-l mai văd pe Mircea încă o dată. Dar nu m-am gândit să pierd atâta timp și bani cu așa de rele urmări... Orele pe care le-am petrecut cred că au fost ore de agonie. Întreaga mea ființă tremura de emoție, în timp ce în fața mea stătea o ființă umană care nu-și exprima reacțiile și rostea lucruri triviale.” Odată cu trecerea vremii, Maitreyi continuă să fie subiect de conversație pentru fostul ei partener. Într-un cerc de prieteni, la Paris, Profesorul își reamintea celebra „revedere cu trecutul”.



Maitreyi Devi
și Rabindranath Tagore,
1928

Sanda Stolojan a „imortalizat” scena din 5 iulie 1976: „a povestit cu haz vizita pe care i-o făcuse la Chicago „adevărata” Maitreyi, inspiratoarea eroinei din romanul omonim (în franceză *La nuit bengali*) de-acum 40 de ani. Azi, Maitreyi este o doamnă indiană în vârstă, enormă și cu multe revendicări sentimentale. S-a răzbunat pentru purtarea lui din trecut, descriind într-un articol recent pe Mircea Eliade <<bătrân, chel și urât>>.”⁹

Printre cei ce ascultau amuzați relatarea, se afla (probabil!) și Cioran. Și-a adus aminte că și în viața lui a existat ceva similar. Cu ani în urmă, a refuzat și el categoric – pentru o clipă! – să retrăiască trecutul. Această similitudine a fost confirmată în memorialistică *propria manu*: „I-am scris o scrisoare Sorinei Țopa, în care îi

Subrezenia fizică și beteșugurile lui Eliade erau asemănătoare cu cele ale amicului său.

Răsfoirea celor trei masive volume din Caietele lui Cioran stau mărturie despre chinuitoarele obsesii, încă din deceniul al șaptelea. Două maxime generalizează eseistic consecințele:

„Boala ne proiectează în afara speciei. Orice bolnav se află în marginea zoologiei.“

12 Într-o noapte de coșmar, propriile chinuri îi produc suferințe inimaginabile.

Durerea ajunge pe culmile disperării.

studii

spuneam că nu cred că-i util să ne revedem, înțelegând că-mi vine extrem de greu să mai privesc în față după mai bine de 30 de ani, oameni care eu contat în viața mea [...]. Oricum, trimiterea acestei scrisori este un act de o cruzime fără seamăn din partea mea. Însă m-am săturat de acest perpetuu timp regăsit în care trăiesc de trei sau patru ani.“

Indiferent dacă suntem pro sau contra părerilor sau convingerilor protagoniștilor noștri, cred că trebuie să fim de acord că Mircea și Amrite din Dragostea nu moare și Allan și Maitreyi din cartea lui Eliade pot sta alături de nemuritoarele cupluri ale literaturii universale.

În cea de-a doua misivă, din 7 noiembrie 1979, Eliade îi mulțumește prietenului său pentru cartea primită. Este vorba de L'écartèlement, apărută la începutul toamnei.

Expediindu-i un exemplar al aceluiași volum și fratelui său, autorul „explica“ titlul: „L'écartèlement, cu sensul mai vechi de supliciu

și care astăzi înseamnă sfârșire, dezbinare, destrămare.“

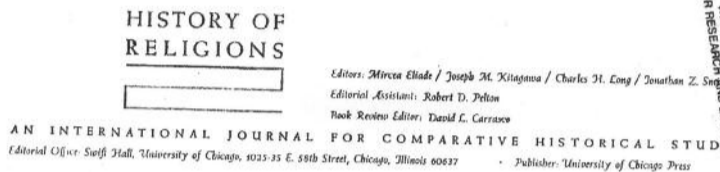
Versiunea românească, intitulată Sfârtecăre, a fost tipărită în 1995 de Editura Humanitas.

Subrezenia fizică și beteșugurile lui Eliade erau asemănătoare cu cele ale amicului său.

Răsfoirea celor trei masive volume din Caietele lui Cioran stau mărturie despre chinuitoarele obsesii, încă din deceniul al șaptelea. Două maxime generalizează eseistic consecințele: „Boala ne proiectează în afara speciei. Orice bolnav se află în marginea zoologiei.“

Într-o noapte de coșmar, propriile chinuri îi produc suferințe inimaginabile. Durerea ajunge pe culmile disperării.

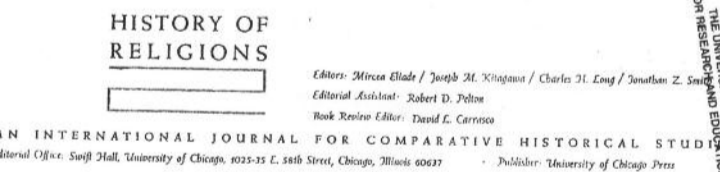
„Noapte morbidă: dureri în tot corpul. Nu eram departe de gândul că lichidarea generală este iminentă. De fapt, e iminentă de 30 de ani, dar, de la o vreme, toate beteșugurile mele devin neînchipuit de precise.“



17 luni 1973

Dragă Emil,

Nici un m. fr. am mai scrie de (fante!) multe vreme, și probabil că din această cauză: un fel de onan de a face la anii "semnificative" sau înțeles inteligent și util (scopuri către câștig profesional, v. liti. netru, auto-bio-journaling...). Într-un fel, asta e și o tehnică de ne rezonanță. Te-am spus, ved, că mi-au răspuns și nu mai scriu nimic altceea pe ce am scris. Ancheia primul volum din Histoire (universale!) des idées religieuses. I. De l'âge de la pierre à la suppression des Mythes d'Eleusis, 400 A.D. Voi am, la început (acum vreau 12-13 ani!) să spun totul în 100 pagini. Am pierdut un timp enorm trăind, suprimând paginile după pagini, ce să ajung la cam jumătate (amne l'heure) și am scris de două volume. Scriu numai la acest opus (mai sau?).



-2-

ultima intervenție (la o fereastră Bărbălești dela etaj, în Bădărlăngan Street...), a fost neapărat și mi se revădă (prelucrat - copiat, etc. etc.). Evident, e bunică, soțul - un fel de singur silnic - treizeci ani, dar "înțeleșe" că te a trebuit să mă cântă, etc. etc. Delația acum am oțelul oțuarea deprimantă din le Temps retrouvé. Că te. este așa cum era fatal să devină orice bencăleș la 60 de ani - grasă, adipoasă, purtând ochelari, etc. - ar fi prea grav. "Măntuirea" ar fi putut naștere "în familie" - am fi ajutat de un Chantal, închinat silnic, pensionar la Calanthe, și copiii lor. Dar nu! Perso- nagele vrea să-și retrăiască totuși anul, și poartă jind, operă în glorie, notorietate și chiar "situație politico" (a jucat un rol, și oțuare, important în mișcarea sandhista - dar, după ce s-a fat la Moscova și nu mai oțuare unde, și să se ducă la Bădărlăngan - unde;

multe să adăp și scriu de obicei cu ego en mî, un con' cu eașterne - și eu să fîn tentat asta oțu și arunc memora și pe fo, am obligat-o pe Ch. să de dibucășter capitelele archeice. A desea omni Glesherat zina căut "mă a venit" și scriu cartea asta (într-un fel, complementară, dar nu numeră, bichonului Traité...). Peș fi putut să-mi archei viața scriind navel, amintiri, sau măcar acceptându-mă - by the logic de la part - la care vreau să venim. Acum e prea târziu ca să dau un raport. Dar am un onoare de câștig gros și de oțu jule polixef (ved ce și schimbare notru Dumșzil scrie așa, de vreo 5-6 ani - să fie oțu bichon-lea?), și archeizim. cto munca mi cere zecare parafraze... Se oțuțuțe, tchizi, și l'encour - l'inc oș, alopua mea a membrii corespondent și de la vremea din Viena (a Frate Berdu mi care mi face a oțu "ononst...") și, încă și mai surprinzător, vizita de apușare două luni pe care me-a făcăt-o, la începutul lui Dymitri acul personaj cărmină și datoroz notru viltăte mea la vârstă de 26 de ani: Parșy Anchi-jugrești, a citit acum asta toțu romanul, și după 43 de ani de

P.S. Dacă poți obține de la Plon următoarele două volume din d. S. Mythologie - și în română dacă e posibil.

se traduc poemate - și să dea înțeles. După "noi în 1930", și publică foto-ștăle multe impușt cu mine și cu Chantal... Al puțin anii, în Campus, așa a procedut. Păi să se oțuțuțe și teatru (într-un anumele invenții) e "povestea notrua... Numele că Chantal, cu humor și înșă simțit, și-a dat asupra ei răspunderea apărării și a întreținerii. În fund, ved că te. și-a petrecut 50% din timp cu Ch, 40% cu noi doi, împreună cu neșă anuș, și 10% cu mine singur (intervale ce mi se par acum impușabile și umiltoare, căci nu biniuam cu pot fi atât de buntat, chiar mitocan...). Într-un fel, a trecut și asta! Acum, să vedem cum se va deștăpăra în curule la București. Peș am emișat cu dact va de să ținem în discarte, vor dezmitiți afirmând că notru romanul e numai o "fiction". Peș am lungit curușit la vorbi. Încheie Te neșezuli. Vom veni, amne asta doțu de bopiu: început de l'eft. (în August, vom fi în Fin land), cu Kitajano. Ști să fii și tu, și să-ți notruș fîn notruș. Ceul altănotat are aceiași memine, familie sau bichon-lea și fîn. Vă bichon-lea și amonșă a de

că urmează un tratament cu săruri de aur, împotriva reumatismelor. Ochiul îi sunt amenințați de cataractă, are 11 dioptrii la ochiul stâng, dinții l-au necăjit mult în timpul verii. Cioran îi ținea isonul. Totuși, Eliade continuă să lucreze, forța lui interioară este intactă, leul din el n-a adormit și nici nu i s-a stins pofta de a ataca. Îl simți bătrân, dar esențialmente durabil și, mai ales, setos de succes.⁴¹⁵

Întrevederile, discuțiile și „coincidențele” la care se referă direct sau aluziv epistolele de față se adaugă numeroaselor comentarii publicate anterior despre „afinitățile electivă” dintre Eliade și Cioran.

* Originalele acestor scrisori se află la Chicago University, Center Box 81, Folder 6. (Cioran Correspondence). Fotocopia acestor inedite mi-a fost expediată de Profesorul Mac

Linscott Ricketts. Îl rog să primească mulțumirile și gratitudinea mea.

Note:

1 Informația expeditorului era totuși lacunară (la 17 iunie 1973). Credea că vizitatoarea nepoftită „a citit astă toamnă romanul”. Ea nu îi destăinuise Profesorului despre întrevederea cu Sergiu Al-George. Anul următor de-abia, o misivă a sanscritistului nostru lămurește lucrurile. Într-un timp, Maitreyi, invitată la București de către Uniunea Scriitorilor, în decembrie 1973, îi vizitase familia, cunoscându-i mama și sora.

Rețin din scrisoarea lui Eliade către Constantin Noica, datată 12 februarie 1974: „După apariția personajului M. în fosta mea cetate – nu mă mai miră nimic. Sergiu mi-a scris

acum câteva zile, încercând să mă liniștească, și m-a liniștit.” [Europa, Asia, America, vol.II, p. 380].

- 2 Ibidem, p. 27.
- 3 Mircea Eliade, *Jurnal 1970-1985*, vol.II, Ediția a II-a, Ed. Humanitas, 2003, p. 102.
- 4 Ibidem, p. 103.
- 5 Mircea Eliade, *Europa, Asia, America*, vol.V, Ed. Humanitas, 2004, p. 176.
- 6 Ibidem, vol.I, Ed. Humanitas, 1999, p. 166.
- 7 Cuvintele, în limba bengaleză, nu sunt nici măcar traduse în ediția apărută la Editura pentru literatură în 1969. Nu numai că această limbă nu se studiază în școlile din România, dar nu există un dicționar bengaleză-român, ca aceia interesați să... dezlege misterul. Ce caraghioslăc!
- 8 Scrisoarea e rezumată în *Memorii 1907-1960*, ed. a II-a, Ed. Humanitas, 1997, p. 497.

Întrevederile, discuțiile și „coincidențele” la care se referă direct sau aluziv epistolele de față se adaugă numeroaselor comentarii publicate anterior despre „afinitățile electivă” dintre Eliade și Cioran.

Rețin din scrisoarea lui Eliade către Constantin Noica, datată 12 februarie 1974: „După apariția personajului M. în fosta mea cetate – nu mă mai miră nimic. Sergiu mi-a scris acum câteva zile, încercând să mă liniștească, și m-a liniștit.”

HISTORY OF RELIGIONS
AN INTERNATIONAL JOURNAL FOR COMPARATIVE HISTORICAL STUDY
7 Nov. 1979
Dragă Emil,
Rareori am citit o carte de
te cu o "adeziune" mai totală:
chiar titlul - L'écartèlement
regimul administrabil "condiția" mea
în ultimele cinci săptămâni, de
când m-am mutat la Chicago.
De mulți ani, am fost
măncat de boală și fizic și psihic
logice și mă obișnuisem. De data
aceasta, s-au năpustit foști
deceți. Închipiți-vă: o altă
agun, o criză acută de anxietate
și gută (măinile mi sunt "pătate",
de nu pot ține o carte în mână;
degetele încep să se simtă de alții
după 2-4 aspirații - ce acum,
când reușesc să-ți scriu, sper,

-2-
într-o grafie desufragabilă); căta-
vactă s-a agravat, ca tot în tratament
pe care l-amuz de doi ani (am fost
săptămâna trecută la Cioran, la balne
E; nu recunoașteam bine, și de departe,
deceți el fantă...); dar ce e mai grav,
o ferilită obsoletă fizică și mentală;
"deceți" (ah! încrețea noastră);
toate; nu pot lucra, mi-am
chef de citit (în 5 săptămâni, mi-am
citit decât cartea de și psihic
Lectura Grimum), iar Campesul
Chicago și USA în general, mi-am
căzut cu oile (dacă n-ai
fi început astă "3 hours joint-station"
cu călăria mea sanscrită, azi fi
când concediu de vacanță, azi fi
dureri de dinți (dentistul care
trei extracții într-o sesiune petimă,
dar am izbit să amân operația
ft "vacanța de iarnă") și, când
măcelăși, dureri de urechi...
Cum să mi-mi placă proza
ta din L'écartèlement? Cine

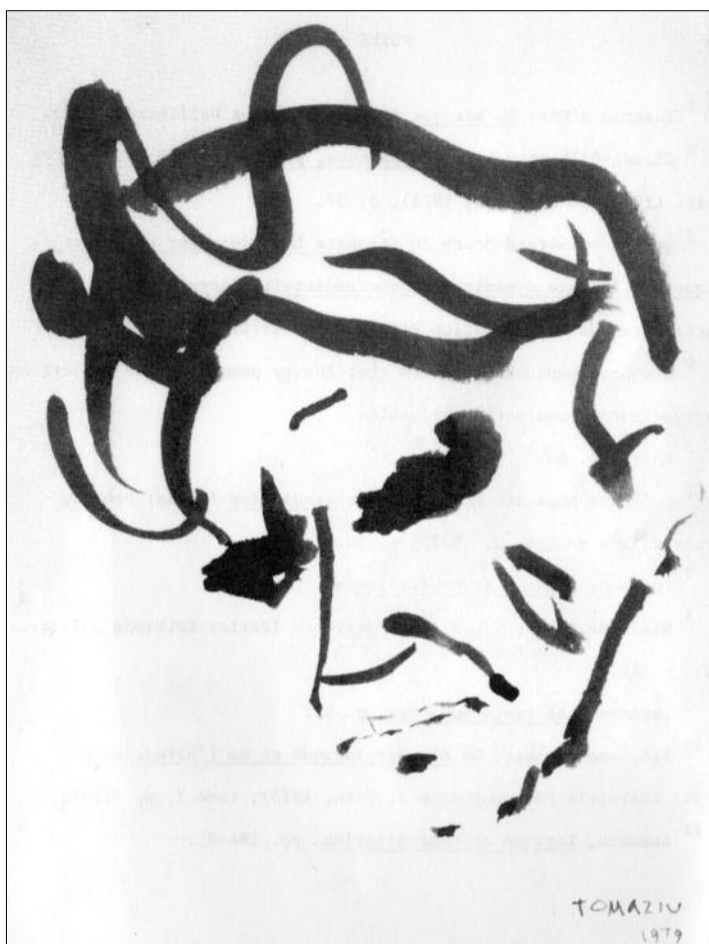
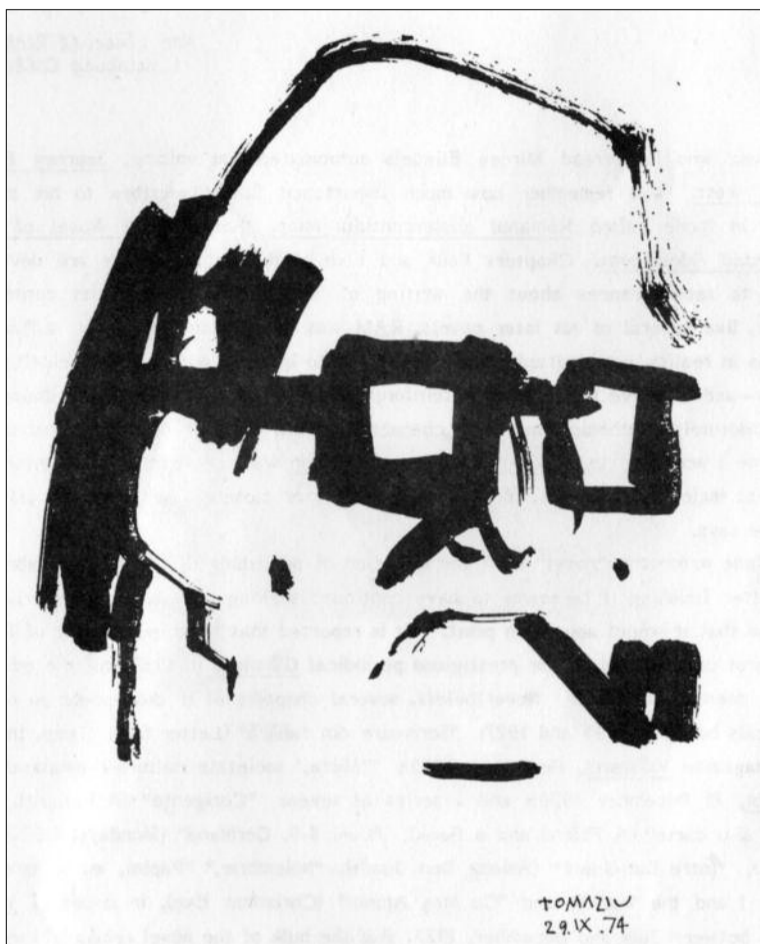
-3-
te-ar putea suferi mai bine? Ce
mi s-a sperat mai mult: de luni
săptămâni am făcut tot felul
de analize (nu check-up în regulă)
și doctorul meu n-a găsit decât...
o infecție asemănătoare. Într-un caz mi
dau din nou la Clinica, pt alt
anexie de sânge, exactă, etc. și
alte radiografii; toate astea, ca
să vadă de ce sunt asemănătoare. fi, la
autorance, în loc să mi dau să mi
câte (cumul, singura mea beatitudine
- avea dreptul Blaga), trache
să văd studenții, ca și doctorii, într
9 și 10, aveam Seminar (și ce
splendid subiect: "Religion Symbolism
în historical context").
Lucrurile au fi mai simple
dăru, spre deosebire de fine, dăru
de vizitare (Am belong!) cu a între
vizități foarte utile în zilele noastre
- scepticism, jehonism, etc. - eu
n-ai cred mi în valoarea acestor

-4-
"concreții", adică să-ți fi conștient
de semnificația lor inițiativă! Ce
voci, India și hōmā Religio
m-au marcat pe viață! Ce n-ai
da să am certitudinea că viața
n-are niciun sens și că Creația a
fost o eroare și, din punctul nostru,
o pelecet!
În orice caz, omicum ar
"evolua" condiția în care mi
aflu, am hotărât să-mi cer concediu
pe tot anul viitor, 1980 și. Vom
rămâne mai mult la Paris și în
Europa. Dacă iarăși vom veni aici,
ptea aparținătoare noastră este
măci foarte bine meritat. Am
măci speranța că vi puteți merge
Histoire III (măci prima parte,
tina la Giocmas de Fion). Ocu
m, voi încerca să continui Antu-
Gigrofa. Omi fericiți, am mi
mic roman în cap; de azi s-au
daci mi vor ajuta degetele.
Vi ambrățișez cu mult
dun pe amandoi, trich și Al-

studii

- 9 Sanda Stolojan, *Nori peste balcoane*, Ed. Humanitas, 1996, p. 24.
 10 Emil Cioran, *Caiete II*, Ed. Humanitas, 1991, p. 323.
 11 *Scrisori către cei de-acasă*, Ed. Humanitas, 1995, p. 174.
 12 Emil Cioran, *Caiete II*, Ibidem, p. 379.
 13 Ibidem, pp. 247-248, datat 13 noiembrie 1967.
 14 Marta Petreu, *Despre bolile filozofilor. Cioran*, Biblioteca *Apostrof*, Cluj-Napoca, și *Polirom*, Iași, 2008.
 15 Sanda Stolojan, *Nori peste balcoane*, op. cit., pp. 92-93.

Mircea Eliade
și Emil Cioran
în viziunea lui G. Tomaziu



Se întâmplă totuși și alte lucruri – bunăoară alegerea mea ca membru corespondent al Academiei din Viena (a treia Academie care-mi face această „onoare“)...

M.E.

7 noiembrie 1979
 Dragă Emil,
 Rareori am citit o carte de-a ta cu o „adeziune“ mai totală; chiar titlul – *L'écartèlement* – rezumă admirabil „condiția“ mea în ultimele cinci săptămâni, de când m-am întors la Chicago. De mulți ani am tot fost încercat de boli și plictiseli fiziologice și mă obișnuisem. De data aceasta, s-au năpustit toate deodată. Închipuiește-ți: abia ajuns, o criză acută de artrită și gută (măinile îmi sunt „prinse“ de nu pot ține o carte în mână; degetele încep să le simt de-abia după 2-4 aspirine – ca acum, când reușesc să-ți scriu, sper într-o grafie descifrabilă); cataracta s-a agravat, cu tot „tratamentul pe care-l urmez de doi ani“ (am fost săptămâna trecută la Circ, la balconul II; nu recunoșteam bine, și de departe, decât elefanții...); dar ce e mai grav, o teribilă oboseală fizică și mentală; „detașat“ (ah! tinerețea noastră!) de toate; nu pot lucra, nu am chef de citit (în 5 săptămâni n-am citit decât cartea ta și povestirile fraților Grimm), iar Campusul Chicago și U.S.A. în general mi-au căzut cu silă (dacă n-aș fi început acest „zones joint – Seminar“ cu colega mea sancritistă, aș fi cerut concediu de boală...); în plus, dureri de dinți (dentistul cere trei extracții într-o singură ședință, dar am izbutit să amân operația pentru „vacanța de iarnă“) și, când încetează, dureri de ureche...

Cum să nu-mi placă proza ta din *L'écartèlement*? Cine te-ar putea înțelege mai bine? Ce mă exasperează mai mult? De două săptămâni am făcut tot felul de analize (un check-up în regulă) și doctorul meu n-a găsit decât... o ușoară anemie.

Într-un ceas mă duc din nou la clinică, pentru alte analize de sânge, excretor etc. și alte radiografii; toate astea, ca să vadă de ce sunt anemic... Și, la întoarcere, în loc să mă duc să mă culc (somnul, singura mea beatitudine – avea dreptate Blaga) trebuie să văd studenți, căci diseară, între 7 și 10 avem seminar (și ce splendid subiect: „Religious Symbolism in historical context“!).

Lucrurile ar fi mai simple dacă, spre deosebire de tine, dăruit de ursitoare (din belșug!) cu atâtea virtuți foarte utile în zilele noastre – scepticism, pesimism etc. – eu

timp enorm tăind, suprimând pagină după pagină, ca să ajung la convingerea (anul trecut) că am nevoie de două volume. Scriu numai la acest *opus (magnum?)*. Inutil să adaug că scriu de obicei cu efort, cu silă, uneori cu exasperare – și, ca să nu fiu tentat într-o zi să arunc manuscrisul pe foc, am obligat-o pe Christinel [să dactilografieze capitolele încheiate.] Adesea mi-am blestemat ziua când „mi-a venit“ să scriu cartea asta (într-un fel complementară, dar nu urmarea bătrânului *Traité*)... Aș fi putut să-mi închei viața scriind nuvele, amintiri, sau măcar același volumaș – *Mythologies de la Mort* – la care visam pe vremuri. Acum e prea târziu ca să dau înapoi. Dar cum am oroare de cărțile groase și de prozele prolixoase (văd că și scumpul nostru Dumézil scrie așa, de vreo 5-6 ani – să fie oare bătrânețea?), îți închipui câtă muncă îmi cere fiecare paragraf...

Se întâmplă totuși și alte lucruri – bunăoară alegerea mea ca membru corespondent al Academiei din Viena (a treia Academie care-mi face această „onoare“) sau, încă și mai surprinzător, vizita de aproape două luni pe care ne-a făcut-o, la începutul lui aprilie, acel personaj căruia îi datorez notorietatea mea la vârsta de 26 de ani: Maitreyi. Închipuiește-ți, a citit astă toamnă romanul, și, după 43 de ani de la ultima întrevedere (la o fereastră zăbreliată de la etaj, în Bakulbagan Street...), a ținut neapărat să mă revadă (pretextând – copilărește, ca să nu zic altfel – că nu m-a uitat niciodată etc., etc.).

Evident, e bunică, soțul – un fel de inginer silvic – trăiește încă, dar „înțelege“ că M. a trebuit să mă caute etc., etc. De-abia acum am înțeles oroarea deprimantă din *le temps retrouvé*. Că M. este așa cum

n-aș crede încă în valoarea acestor „încercări“, adică n-aș fi convins de semnificația lor inițiativă! Ce vrei, India și Istoria Religiiilor m-au marcat pe viață! Ce n-aș da să am certitudinea ta că viața n-are nici un sens și că Creația a fost o eroare și, din prostia noastră, o pedeapsă!...

În orice caz, oricum ar „evolua“ condiția în care mă aflu, am hotărât să-mi cer concediu pe tot anul viitor 1980-'81. Vom rămâne mai mult la Paris și în Europa. Doar iarna vom veni aici, pentru că apartamentul nostru este încă foarte bine încălzit. Am încă speranța că voi putea încheia *Histoire III* (măcar prima parte, până la Gioachino da Fiore). Dacă nu, voi încerca să continui *Autobiografia*. Din fericire, am un mic roman în cap; l-aș scrie, dacă mă vor ajuta degetele.

Vă îmbrățișăm cu mult dor pe amândoi,

Mircea și Christinel

17 iunie 1973

Dragă Emil,

Nici eu nu ți-am mai scris de (foarte!) multă vreme, și probabil că din aceeași cauză: un fel de oroare de a face lucruri „semnificative“ sau măcar inteligente și utile (scrisori către câțiva prieteni, „literatură“, continuarea autobiografiei...).

În sfârșit, asta e și trebuie să mă resemnez. Ți-am spus, cred, că mi-am fâgăduit să nu mai scriu nimic altceva până ce nu voi încheia primul volum din *Histoire* (universelle!) des *idées religieuses I*: de l'âge de la pierre aux mystères d'Eleusis... Voiam, la început (acum vreo 12-13 ani!) să „spun totul“ în 500 de pagini. Am pierdut un

era fatal să devină orice bengaleză la 60 de ani – grasă, adipoasă, purtând ochelari etc. n-ar fi prea grav. „Întâlnirea“ ar fi putut rămâne „în familie“ – ar fi știut de ea Christinel, inginerul silvic, azi pensionar la Calcutta, și copiii lor. Dar nu! Personajul meu vrea să-și retrăiască romanul și, poetă fiind, speră în glorie, notorietate și chiar „situație politică“ (a jucat un rol, se spune, important în mișcarea gandhistă – dar după ce-a fost la Moscova și nu mai știu unde, spera să se ducă la București – unde i se traduc poemele – și să dea interviu despre „noi în 1930“, să publice fotografiile luate împreună cu mine și Christinel.) Cel puțin aici, în Campus, așa a procedat: lasă să se înțeleagă că *Maitreyi* (minus anumite invenții) e „povestea noastră“... Noroc că Christinel, cu humor și imaginație, și-a luat asupra ei răspunderea apărării, a contraofensivei. În fond, cred că ea și-a petrecut 50% din timp cu Ch., 40% cu noi doi, împreună cu alți amici, și 10% cu mine singur (intervale ce mi se par acum improbabile și umilitoare, căci nu bănuiam că pot fi atât de brutal, chiar mitocan...).

În sfârșit, a trecut și asta! Acum să vedem cum se vor desfășura lucrurile la București. Am amenințat-o că, dacă va da interviuri indiscrete, voi dezminți, afirmând că întreg romanul e numai „fiction“.

M-am lungit cumplit la vorbă. Închei la repezeală. Vom veni, anul acesta, destul de târziu: început de septembrie (în august voi fi în Finlanda), cu Kitagawa.

Sper să fii și tu, să-ți arătăm fina noastră. Cecul alăturat are aceeași menire: familie sau prieteni din țară. Vă îmbrățișăm pe amândoi cu dor.